

ТРИЗЕННИК - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIDENT**
UKRAINIENNE

Число 27 (335) рік вид. VIII. 3 липня 1932 р. Ціна фр. 2. Prix 2 fr.

Про нову тяжку втрату --- смерть

Доктора МОДЕСТА ПИЛИПОВИЧА ЛЕВИЦЬКОГО

вельми заслуженого державного і громадського діяча, незломного борця за визволення України і самостійність її, видатного письменника, досвідченого вчителя молоді, її вірного приятеля - порадника, давнього співробітника «Тризуба», його близького прихильника і одностумця, що упокоївся навіки по короткій, але тяжкій недужі, в четвер 16 червня с. р. в Луцьку на Волині, де його й поховано, з гірким жалем сповіщає земляків, на Україні і в розсіянні сухих, тяжко засмучена редакція.

В неділю 26-го червня в Парижі в Українській Православній Церкві заходами сестри покійного, Генеральної Ради Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції і редакції «Тризуба» відправлено було за спокій душі його службу Божу, а по ній панахиду.

Париж, неділя, 3 липня 1932 року.

Нам уже доводилося торкатися питання про нашу молодь на еміграції, яка зростає серед чужого оточення, вчиться по чужих школах і якій бракує належного знання про рідний край, його минуле і сучасне. А питання те такої ваги, що слід до його вернутися знову, надто тепер, коли надходить час літніх ваканцій.

По культурних країнах шкільна молодь використовує той час не лише для відпочинку: екскурсії, таборування дають їй змогу практичним способом доповнити ті теоретичні відомості про рідний край, які вона здобула за наукою з книжок.

Для наших школярів цей засіб — найкращий і найдоцільніший — неприступний. Двері далекого і близького нам рідного краю для неї щільно зачинено. Вони відчиняться лише в сподівану годину визволення його з неволі і нашого до нього повороту. А тим часом, як ми вже підкресливали, перебування в чужому оточенні, наука чужою мовою по чужих школах робить ще нагальнішою потребу — дати нашій молоді шкільній конечний комплекс відомостей про Україну.

Не можуть наші діти з уст рідного народу вчитися нашої мови, сходити власними ногами рідну землю, на власні очі побачити величні пам'ятники її минулого, набратися живої сили на лоні її розкішної природи. Ми не можемо тій молоді сьогодні дати практичного ознайомлення з рідним краєм, то повинні доповнювати того, щоб вона придбала хоч теоретичні про нього відомості.

«Незабаром надходить літо, — писали ми в квітні цього року (ч. 17-325), — і треба вже тепер подумати про те, щоб дати змогу нашим дітям, які вчать по чужих школах, використати вільний час, щоб заповнити ті прогалини, які вони мають в своїх знаннях про Україну.

«Систематичне читання, самоосвіта, організація літніх курсів, колоній можуть стати тут у пригоді. Не повинно бути ні одної дитини в українській емігрантській сім'ї, яка б не володіла добре рідною мовою, яка б не знала докладно української історії, географії, літератури.

«Про це мають дбати не лише самі батьки. Допомогти їм в цьому повинні і українські педагоги, все наше громадянство».

І про це саме на часі ще раз нагадати тепер, на порозі літніх ваканцій.

* * *

Нова тяжка втрата. Втрата болюча не тільки еміграції нашої, але й всієї України.

16-го червня в Луцьку на Волині упокоївся навіки на 66 році життя свого, життя, до краю одданого на службу рідному народові, д-р Модест Левицький.

Одійшов од нас вельми заслужений державний і громадський діяч, з давніх часів незломний борець за визволення України та її самостійність, видатний, надзвичайно теплий, чулий і людяний письменник, вмільний перекладчик, глибокий знавець рідного слова, на сторожі чистоти якого завжди стояв, тонкий музикант-композитор, педагог з ласки Божої, досвідчений вчитель молоді, її мудрий приятель - порадник, добрий лікар, вірний друг хворих, і перш за все і над усе — прекрасна, ніжного серця і високого благородства, світла людина. В характерній — такій зовнішнє м'якій і такій внутрішнє твердій — постаті небіжчика поніс наш «Тризуб» невіджаловану втрату, втрату свого давнього співробітника, вірного прихильника й однодумця.

Несподівана звістка про смерть Модеста Левицького гірким жалем озвалася по всіх землях українських, але ще болючіше вразила вона тих, кому пощастило особисто зазнати покійного за життя, всіх його друзів та його учнів.

Освітленню багаторічної і ріжноманітної діяльності покійного, його визначної і своєрідної постаті, присвячено буде окреме число «Тризуба». Там маємо ми вмістити спогади ближчих друзів Модеста Левицького, його товаришів по праці на рідній ниві, «щоб, — повторюючи слова самого небіжчика з передовиці, яку свого часу писав він у нас з приводу смерті другого великого громадянина і його близького приятеля — Є. Чикаленка *), — дати змогу освітити життя дорогого всім нам покійного так, як кожний його розумів, як кожний його оцінював».

Сьогодні складаємо від усіх співробітників, прихильників і читальників «Тризуба», на Україні і розсіяні суших, — щире співчуття його осиротілій рідні і схилиємося перед його свіжою могилою на рідній Волині в глибокій пошані.

Листи до земляків.

Х.

Сенатор Бора та II-й Інтернаціонал.

Коли ще так недавно писав я, мої любі земляки, про те, що доля нашої батьківщини раз на завжди зв'язалася з важнішими міжнарод-

---

*) Диви «Тризуб» ч. 29-30 (185-6) з 14 липня 1929 року.

німи питаннями, то зовсім не сподівався на те, що мої слова так швидко знайдуть новий блискучий доказ їх правдивості.

Не знаю, чи дійшли до вас вже відомості про постанову II-го Інтернаціоналу в справі можливості війни по - між Японією та совітими і про декларацію американського сенатора Бора по українському питанню.

До мене ці відомості дійшли, як завжди, з великим запізненням, а доки я зібрався на них відгукнутися, то вони і зовсім згубили свій інтерес новини. Тим часом все-ж таки хоч з запізненням за своїми постійними хліборобськими турботами, мушу якось на них реагувати, остільки вони дають багато приводу для всяких думок, цікавих порівнянь і міркувань.

Справді, то ж не так часто трапляється нашій українській справі, щоб протягом якихось-то двох-трьох тижнів з приводу неї забрали слово для всесвітового розголосу один з найвизначніших діячів Нового Світу і одна з найвпливовіших міжнародних політичних організацій.

Дуже можливо, що з вашої казенної преси ви про ці виступи довідаєтесь в такому освітленні, що вони зовсім не звернуть вашої уваги, бо в інтересах совітів полягає постійно та систематично фальшувати міжнародню опінію в українському питанні і виставляти себе та III-ій Інтернаціонал, як єдиних захисників українського відродження.

Ми то тут добре розуміємо цю по суті дуже немудру та цілком шахрайську гру на почуттях поневолених народів і ні на одну мить не впадаємо в блуд що-до справжніх намірів червоної Москви, коли вона проливає крокодилові сльози з приводу тяжкого національного гніту в Галичині, Буковині та Підкарпатті. Сподіваюся, що і ви, мої любі земляки, тако-ж на своєму гіркому досвіді переконалися, чого дійсно варт українська політика совітів і що допомога нашій визвольній боротьбі прийде з Заходу і то тоді, коли культурний світ усвідомить собі всю величезну вагу української проблеми.

Ті факти, про які я згадав, свідчать, що це освідомлення поступає жваво наперед і що українська справа стає знову, як тут кажуть, **актуальною**.

* * *

Сенаторові Бора, який вже давно головує в закордонній комісії американського сенату і вславився на весь світ своїм прихильним відношенням до совітів, при допомозі наших тамошніх місцевих українських установ, пощастило познайомитися з українською справою і тими кривдами, що заподіяно українському народові.

Цей самий сенатор Бора являється тако-ж одним з найбільших та найвизначніших сучасних «ревізіоністів», себ-то діячів, що стоять на ґрунті необхідности перегляду м и р о в и х договорів з метою їх усправедливити. Українську справу він мабуть одразу оцінив, як один з важливих аргументів на користь тієї акції, якою він захоплений, і тому заявив себе від нині ідейним прихильником самостійности України і вважає на далі своїм обов'язком «будити приспану совість всього світу, що так скривдив великий український нарід». Переходючи від обіцянок до діла, він на ближчому політичному зібранні, де виступав, висловився за те, що Україна має бути самостійною державою.

Зовсім иншу і майже протилежну позицію зайняв в українській справі II-ий Інтернаціонал, який, не називаючи України, головним чином проти неї скерував одну з своїх постанов, що зроблені ним при обговоренні питання про можливу війну Японії з совітами. Ставши відразу на оборону совітів по мотивах зовсім сумнівного характеру, представники того Інтернаціоналу, який большевики завжди призириливо проголошують «соціал-зрадницьким», дуже гостро наперед осуджують всякі с е п а р а т и с т и ч н і рухи поневолених совітами народів, які можуть розвинути під час війни. Цілком зрозуміло, що такі рухи можливі лише у вигляді революційних повстань цих народів і в наслідок того, що їхнє сучасне становище в совітському раю таке, що вони волитимуть за краще бити свого внутрішнього ворога, як рятувати «соціалістическое атечество». Отже виходить, що той самий Інтернаціонал, що по своїм гаслам мусів би стояти на варті справедливости та боротьби з кривдою навіть шляхом революції, осуджує революцію, коли вона скерована проти червоної Москви.

Сенатор Бора вітає самостійну Україну, а другий Інтернаціонал забороняє визвольну українську революцію.

* * *

Те покоління, до якого я належу по своєму вікові, зросло та виховалося просто таки в побожному характері своїх відношень та поглядів на соціалізм. Не перебільшуючи можу сказати, що для нас, особливо в молоді роки, не було нічого святішого, світлішого, більше привабливого, як ця в і р а в майбутнє людства, де не буде кривди, голоду, несправедливости, де всі будуть рівні, щасливі, радісні, коли завдяки соціалістичному ладу суспільства прийде на нашу грішну та нещасну землю з е м н и й р а й .

Треба тако-ж признати, що представники цього світогляду своєю

відданністю ідеї, своїм життям громадським та персональним, своїм героїзмом в боротьбі за свої ідеали сприяли такому загальному захопленню соціалістичним світоглядом.

Але тут окрім цього було де-чого і більше. Впливав тут також і дух загальний часу з його розчаруванням в суспільній плодовитості тих принципів індивідуальної свободи, що привнесені були в життя народів французькою великою революцією. Замість них все більше і більше зростала віра в єдиноспасаючу силу принципу колективного, колективної думки, колективного чину. В той час, як од індивідуума, від окремої особи виходило все, що мало характер своєкорисний, визискующий, себелюбний, в колективі навпаки вбачалося все найшляхетніше, найсправедливіше та найальтруїстичніше.

На цьому ідеологічному підкладі зростає та величезна роля в сучасному суспільному житті держави та її установ, що ми тепер спостерігаємо у всьому світі. Він спричинився також і до найширшого впливу на сучасне життя всякого роду громадських та суспільних організацій. Тут ми маємо джерело систематичного та послідовного обмеження прав та волі окремої людини по всіх ділянках людської діяльності та людської праці.

В цьому поході на принцип індивідуалізму було зовсім забуто старе мудре правило про те, що «не людина існує для суботи, а субота для людини» і що всяке колективне добро приходить лише через окремі особи, і коли його нема в них, то годі його шукати також і в тому колективі, який вони складають.

Тим часом це засліплення колективним принципом не зменшувалося весь час і треба було такого жорстокого та кривавого досліду, яким являється режим червоної Москви, щоб наявно побачити, до якої прирви веде безоглядне запровадження колективізму і зневажання прав окремої людини.

* * *

На нашому маленькому прикладові ми бачили, як в українській справі поставилися і окрема людина і колектив. Цією окремою людиною є звичайний американський «буржуй» сенатор Бора, зо всіма мабуть негативними рисами того стану, до якого він належить. Цим колективом, з другого боку, є зверхній орган сучасного соціалізму, начеб-то носій вищої соціальної правди...

Чи треба ж мені, мої любі земляки, вам довго докучати вияснен-

ням, в якому ставленні є більше шляхетности, більше людяности, більше високої моралі, менш шлункового політиканства?

Отож бо воно є: «камінь, его же небрегоша зіждучие, мусить бути таки покладений во главу угла».

St. Jean de Maurienne.

15. VI. 1932.

К. Ніко.

Українці в Альпах

Втрата Української Держави розпорошила по цілому світі тих, що за неї боролися. Де лише немає наших старшин та козаків? По яких, часом, закутках не здибаєш найвірніших синів України, що, не зважаючи на тяжку працю, не хияють своїх голів, лише навпаки, кожної хвили готові стати до продовження боротьби за нашу державність.

Нещодавно мені довелося відвідати один з таких забутих Богом і людьми закутків, де працюють наші емігранти. І от, мені хочеться поділитися своїми вражіннями з моїх відвідин.

Цей закуток цілком слушно має досить поетичну назву «Лісовий Замок» (Château de la Forêt) й закинутий далеко в Альпійських горах, до якого нема залізниці, більш того — на ньому кінчається брукований шлях. Місцевість дуже гарна, багато лісу і лише найвищі верхи гір лисіють голим камінням чи стрімкими скелями.

Коли, перебуваючи в Греноблі, я висловив своїм знайомим бажання відвідати це місце, то мене зараз же попередили про невігоди подорожування. Але певність, що мій приїзд для моїх земляків буде приємний і бажаний, примусила мене забути за можливі невігоди і я поїхав, попередивши їх телеграмою.

Хоч по простій лінії з Гренобля до Шато де-ля-Форе воно й недалеко, але довелося зробити чимале коло і двічі пересідати, кожного разу довгенько очікуючи на чергового потяга. На станції Кре (Crest) висів. Звідки мав би їхати автобусом якихось 20 кілометрів до містечка Су (Soun), а тут знову треба було пересідати на іншого автобуса і вже їхати до Шато-де-ля-Форе. Але моє подорожування не здалося мені важким і в кожному разі певні невігоди з пересіданням і очікуванням забулися вже, коли висів остаточно з потягу.

На станції вже мене чекала більша частина невеликої Української Громади на чолі з її головою п. Возняком, що за яких 30 кілометрів виїхали мені на зустріч. Замість автобуса мене чекало гарне авто, яким я разом з кількома земляками і поїхав. Бувший голова Громади п. Чорний примістив на свого мотоцикла одного земляка і разом з ним рушив наперед.

Вже в останньому перед Шато де-ля-Форе селі чи містечку Су, я не міг не зауважити, як французи приязно вітали моїх земляків. Це мене приємно здивувало, бо після гидкого забиття президента Думера фран-

цузи зробилися менше приязними до чужинців, якимось охололи. Але ще більше приємно було ствердити, що моїх земляків не приймають ні за москалів, ні за поляків, як на жаль часто трапляється з вини самих же українців по де-яких інших місцях. Не лише в цьому містечку чи в Шато-де-ля-Форе, але і в цілій околиці наших людей знають тут лише як українців і ставляться до них з повагою і довір'ям, і то не тільки як до добрих робітників, але і як до симпатичних людей.

Дозволю собі подати тут два приклади, що мене особливо приємно вразили. Коли на другий день по своєму приїзді, знаючи, що треба до мерії зголошуватися особисто—почав я лагодитися в дорогу, то п. Чорний каже: «Нема чого вам бити ноги (треба було йти до мерії якихось 7 чи 8 кілометрів). Давайте ваші папери, я сам поїду до мера і все буде зроблено». І справді, осідлавши свого сталевого «коня», він блискавицею зганяв до Су і за короткий час повернув мені завізовану карту. Це мене приємно вразило, бо такого позаочного візування та ще в такий тяжкий для чужинців час, мені ніде у Франції не траплялося. Другий випадок. Коли я виїздив, то мені було зроблено тако-ж всякі полегшення при виконанні ріжних формальностей. І це було зроблено, як з найбільшою охотою. Очевідна річ, що таким довір'ям французів до українців ніхто не зловживає, але треба було і українцям багато попрацювати, щоби себе показати з кращого боку і щоби його заслужити.

Приймали мене чудово. В день приїзду було впорядковано прийняття з такою багатою вечерею, яку рідко коли доводиться бачити по наших еміграційних осередках. Я почував себе цілковито ніяково за ті великі і зовсім не потрібні видатки, особливо в такий тяжкий час, коли багато наших людей голодує, а тут розливають шампан. Та дорогі земляки на всі мої протести відповідали одним: «Нас забули, за шість років ніхто до нас і носа не показав, і це ви перший не пожалували ні часу, ні труду нас провідати».

Харчувався я у пані Вознякової. Це українка з Галичини, що вийшла заміж на нашого старшину, голову Громади п. Возняка. Приймало мене це подружжя надзвичайно сердечно, а годували відповідно апетиту, якого я нагулював, блукаючи по горах. Не зважаючи на те, що я харчувався в них протягом кількох днів, з мене не хотіли взяти ані сантима. Нічого не вдіяли ні протести, ні вмовляння, ні всякі доводи. Нехай же хоч ці кількі слів моєї уваги будуть моєю як найсердечнішою подякою за їх так милу щиро українську гостину.

Захотів оглянути місце праці наших земляків і пішов в гори по прокладеній ними брукованій дорозі. Не знаю чому саме, але коли побачив їх при праці, як вони розбивали каміння, то згадав за наших турецьких невільників. Тяжка каторжна праця здебільшого людей освічених нагнала мені великого суму. За що? За які гріхи наших прадідів судилося нашим людям бути добровільними невільниками. Треба дивуватися, що працюючи в таких умовах наші люде не тільки не спилися, не тільки не загубили людського подібія, а навпаки — служать прикладом для інших. Мабуть, лише велика ідея визволення

України, якою вони живуть, може тримати цих милих і симпатичних земляків, що живуть одною доброю родиною.

Оглянув я їхні помешкання. Досить пристойні кімнати. Чисто. Коли зайшов, де-хто лежав з книжкою. Напевне пригадався б якийсь шкільний інтернат, як би не великі барила червоного вина, що, ніби добрі підсвинки, позирали з кутка кожної хати. Але помилився б той, хто подумав би, що тут живуть п'яниці. Коли зморений тяжкою працею, чи змучений спрагою підчас самої праці і кожний француз не розлучається з пляшкою вина, то це можна сказати і про наших земляків. Але якогось піяцтва, а тим більше п'яних бешкетів, які, на жаль, трапляються хоч і рідко по де-яких інших українських емігрантських осередках — тут нема. А коли хто пережилить зайву чарчину, то такого суворо карають цілою Громадою. При мені був один покараний найдошкульнішою карою — денним заробітком не за якийсь там бешкет, ні, — лише за те, що випив більше, ніж треба.

Громада має свою бібліотеку; передплачує кілька часописів, має свою духову оркестру, до якої належать і французи, завжди реагує на всі прояви українського життя не лише морально, але й матеріально.

Кожний член Громади має свій город з буряками, морквою, цибулею і т. и., якого мені і було показано. Видно було і тут багато праці. І я думаю, п. Чорний не без приємности хвалився гарним часником, що вкрив одну з його грядок.

Взагалі вражіння від Громади надзвичайно приємне. Можна лише пожалувати, що до неї ніхто не заглядає. Між тим кожний заїзд свіжої людини — це велике свято для наших одрізаних від світа земляків, які, згідно з доброю козацькою традицією, вміють прийняти і почастиувати. І коли мій заїзд був для моїх дорогих земляків таким святом, яким вони мене пошанували, то це для мене і буде моїм найбільшим задоволенням.

В. Є.

Всеукраїнський Конгрес Інженерів у Львові

15-го червня ц. р. відбулися в Празі сходи, на яких п. доц. інж. В. Іванис — голова Союзу Організацій Інженерів Українців на Еміграції та п. В. Сапіцький — член того Союзу — зробили доповідь про свою поїздку до Львова в ролі делегатів Союзу на Перший Конгрес Українських Інженерів.

Зацікавлення справою притягло на збори, не дивлячися на погану погоду, значну кількість слухачів. Обидві доповіді викликали живий інтерес і дебати та запитання докладчикам.

П. інж. В. Іванис в коротких словах вияснив підготовчий період та самий перебіг конгресу.

Ідея скликання Конгресу Українських Інженерів повстала ще на першому з'їзді представників організацій інженерів емігрантів, що відбувся у Подєбрадах у листопаді 1930р. Тоді-ж було вирішено передати цю справу для переведення Українському Технічному Товариству у Львові, як організації кращій. В основу майбутньої Всеукраїнської Організації Інженерів в майбутні покладена ідея федерації інженерських організацій окремих українських земель. В цій федерації Союз Організ. Укр. Інженерів на

еміграції мав би заступити Велику Україну та Кубань. Постанова першого з'їзду представників організацій інженерів на еміграції була складена так: «Підготувати справу всеукраїнської організації інженерів з участю всіх українських земель, крім совітської України»....

Однак в Галичині ця постанова була зігнорована управою У. Т. Т. і загальні збори У. Т. Т. постановили 29. III. 1931 р.: «Належить доложити всіх зусиль, щоби до участі в конгресі притягнути інженерів українців з Радянської України».... Очевидно що ця постанова ніяк не сходилася з планом українців інженерів на еміграції. Інженери емігранти не могли бути певними, що інженери українці з совітів, що брали б участь у конгресі, не були б в той же час і агентами ППУ. Велике недовір'я у емігрантів викликала також анкета Організаційної Комісії У.Т.Т. по скликанню конгресу, у якій був і такий пункт, як запит де, коли і у якій армії перебував інженер - емігрант під час визвольної боротьби. На це питання більшість не хотіла цілком відповідати і вважала взагалі його підозрілим. До такої постанови справи не тільки інженери емігранти ставились негативно, але й багато інженерів з Галичини вважали ту постанову що-найменше не тактовною. Завдяки зусиллям цих галицьких інженерів і вдалось полагодити конфлікт, але все ж делегати Союзу інженерів на еміграції їхали на конгрес з великими побоюваннями. Збільшував ці побоювання ще й той факт, що У. Т. Т. і С. О. І. У. на еміграції не однаково дивились на утворення федерації українських інженерів. В той час, коли Союз уважав доцільним творити федерацію з спілок інженерів кращого характеру, У. Т. Т. бажало, щоб до складу федерації входили всі існуючі організації українських інженерів, незалежно від того чи входять вони до краєвих спілок, чи ні.

Серед таких обставин і настроїв виїхали на конгрес делегати Союзу, голова його доц. інж. В. Іванис та лект. В. Сапіцький— з Чехословаччини. До них у Львові приєднались проф. І. Фещенко - Чопівський та інж. Є. Гловінський.

«Та — каже інж. В. Іванис у своїй доповіді — делегація Союзу, яка вступала до Львова з де-яким упередженням, була приємно розчарована братською, теплою зустріччю. На попередніх передконгресових нарадах виявилось, що відповідальні провідники інженерів у Галичині дуже добре розуміють не тільки позицію Союзу, що-до утворення федерації, а і роллю та значіння в нашому житті політичної еміграції»... Завдяки цьому теплому прийняттю і щирим відносинам між делегацією і галицькими інженерами і вдалось провести конгрес з великим успіхом.

Дуже прихильно і уважно поставилось до делегації Союзу і все галицьке українське громадянство, що цікавилось справами конгресу.

Вже на початку конгресу до інженерів емігрантів з Великої України було виявлено увагу обранням на почесного президента конгресу проф. І. Фещенка - Чопівського, як представника Наддніпрянщини. До технічної президії конгресу було обрано головою інж. В. Іваниса. Все це разом взяте творило сприятливу атмосферу для праці.

До праць конгресу українське львівське громадянство виявляло багато інтересу. Гостей на пленарних засіданнях завше було поєно. Молодь виявляла тако-ж гарячий інтерес до справи.

Делегації Союзу довелось піти на уступку при розгляді статуту майбутньої федерації, а саме погодитись на пропозицію створити федерацію не по принципу краєвих організацій, а по принципу членства у федерації існуючих інженерських організацій, бо хоч керівники інженерів у Галичині і розуміли позицію Союзу, маси не хотіли зійти зі своїх засад. Ідучи на цю уступку, голова делегації інж. В. Іванис зазначив: «Вважаючи, що позиції Союзу у творенні федерації є єдино правильними та доволучи до відома конгресу, що сама делегація не має права змінювати дані їй директиви, делегація в ім'я єдності українських технічних сил все-ж голосуватиме за редакцію статуту, запропоновану п. інж. Романенком та прийняту більшістю Статутової Комісії, і буде сприяти затвердженню її з'їздом Союзу».

Таким чином на Першому Конгресі Українських Інженерів у Львові прийшло до створення Федерації Інженерських Українських Організацій.

При кінці своєї доповіді інж. Іванис зазначає, що, хоч може новоутворена Федерація і має свої недосконалості, але з часом ці недосконалості згладяться, бо все-ж провідні кола інженерів у Галичині розуміють значіння засад Федерації, які висунув Союз.

Звертав увагу доц. Іванис ще на одно цікаве явище, а саме, що чимало активних членів провідної групи інженерів, у Галичині належить до молодшої генерації, а де-хто в з них під час війни побував і на Великій Україні.

Завважалося на конгресі також і дуже прихильне відношення до високих українських шкіл на еміграції, особливо до Української Господарської Академії в Подєбрадах.

Другий докладчик лект. В. Сапіцький темою своєї доповіді взяв саме оце відношення галицького громадянства до наших високих шкіл та загальні вражіння від життя у Львові.

Що приємно вразило докладчика, так це велика кількість знайомих облич на конгресі. Дуже багато учасників і гостей конгресу — це бувши студенти українських та чеських шкіл в ЧСР.

Ставлення українського львівського громадянства до шкіл на еміграції дуже прихильне. На конгресі відбулася єдина доповідь — і ця доповідь була про Українську Господарську Академію та її сучасне становище. З ініціативи «Сільського Господаря» і в його помешканні відбулася ширша нарада про Академію. В цій нараді взяли участь представники найвизначніших культурних, наукових та економічних організацій Галичини. Всі постанови і ухвали цієї наради дуже прихильні до Академії. Всі ті організації, що були заступлені на нараді, стали членами Товариства Прихильників Української Господарської Академії в Подєбрадах.

Спинився п. В. Сапіцький докладно і на житті академічної молоді у Львові, труднощах для українців навчання по польських високих школах, високих оплатах за навчання то-що.

Вражіння від громадського життя і праці Львівських українців у докладчика склались дуже добрі. Під час конгресу для учасників було організовано низку цікавих екскурсій, технічна виставка в Музеї Наук. Тов. ім. Шевченка то-що, — і це дало змогу делегатам ознайомитися з багатьма цікавими закладами та установами.

Після дискусій по докладах та кількох додаткових поясненнях голова зборів проф. М. Славінський висловив референтам в імені присутніх подяку та радість з того соборницького духа, що починає запановувати в Галичині, і надії, що цей соборницький дух розвиватиметься і усуне ті непорозуміння, які часом виникали між представниками різних українських земель.

Х. К.

Похорон Модеста Левицького

Подаємо за «Ділом» опис похорон, який влаштувало вельми заслуженому діячеві луцьке українське громадянство.

Був це похорон якого ще український Луцьк не бачив. Вранці й впродовж дня 17 червня прибули делегати з різних міст і сіл: зі Львова від Української Парламентарної Репрезентації посол С. Хруцький, з Варшави проф. Смаль-Стоцький і від Центр. Комітету українських емігрантів п. М. Ковальський, з Крем'яця п. Б. Козубсь-

кий, та інші, з Ковля д-р Пирогів і пані Підгірська, з Рівного дир. української гімназії п. Бичковський, учні й інші, делегати із сіл Боголюб, Жидичина, Киверців, Милуш, Княгинина, Кучкарівки, Крупи й багатьох інших.

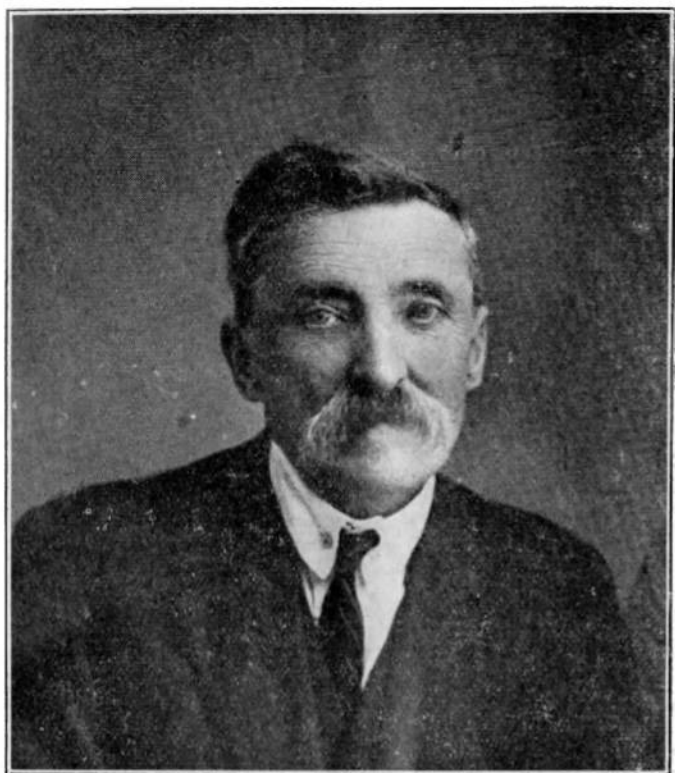
Передполуднем у чесно-хресній церкві о. П. Пашевський відправив заупокійну службу Богу, в якій взяли участь представники місцевого громадянства. Похорон почався біля 6 год. пополудні. Домовину з тлінними останками винесено з церкви, що не могла вмістити й маленької часті зібраних, і поставлено на підвищенні під одкритим небом, серед зворотникових рослин і маси квітів. У відправі над труною взяв участь єпископ Полікарп і численне духовенство. Після промови о. Пашевського й «прощання» з небіжчиком уставився похід.

Величня ця була картина. Хрест, хоругви, біля 30 вінків, що їх несли діти й молодь — сільська в національному вбранні, два хори — місцевий і з с. Жидичина, єпископ, 16 священників парами й 3 дияконів, віз з домовиною, прикритою національним прапором, родина — син, невістка та внук, делегації, представники місцевих організацій і тисячні маси народу — інтелігенції і селян. Від половини жалібного шляху громадяни зняли труну з похоронного воза й понесли самі. В цій останній прислузі небіжчикові брали участь і селяне.

Вінки були від родини, уряду УНР, Громадського Комітету Луцька, української гімназії і громадян Рівного, від української гімназії в Луцьку, від «Народньої Торговлі», громадян Крем'янця й Ковля, від сіл Жидичина, Киверців, Боголюб, Кучкарівки та інших.

Єпископ Полікарп з духовенством і тисячами народу відпровадив домовину на православне кладовище у аляях Бол. Хороброго й там одслужив останню службу. Вже вечоріло. Зворушливо лунали жалібні пісні, що їх наперемінно співали обидва хори.

Останній момент опускання домовини в могилу й прощальні промови. Промовляли: від уряду УНР проф. Смаль - Стоцький, що нагадав про служення небіжчика відродженій Українській Державі. Директор Білецький прощав «дідуса» від учителів і учнів української гімназії в Луцьку. В чутливій і змістовній промові від найближчих приятелів небіжчика й українського громадянства Луцька проф. Лебідь - Юрчик змалював постать небіжчика, як великого приятеля й вихователя мас, як доброго «дідуса» й моральний авторитет. Голова Центр. Ком. емігрантів М. Ковальський нагадав про заслуги небіжчика для освідомлення українського народу й визвольної боротьби. В. Островський у промові від українських письменників і просвітян схарактеризував «дідуса», як останнього лицаря старої гвардії народників - поступовців «без страху й докору», його етику — що не для народу, й не за народом — те неетичне» й, порівнявши свіжу могилу над Стиром з могилою Шевченка над Дніпром, закликав молодь, зокрема селян, шукати в ній відповіді, як жити й кудю йти. Посол С. Хруцький, складаючи поклін небіжчикові від Української Парламентарної Репрезентації, яскраво й барвно змалював М. Левицького, як борця й мученика за ідею за царських часів. Далі промовляли: учениця луцької українсь-

Доктор Модест Левицький
(† 16 червня 1932 року в Луцьку на Волині)

кої гімназії п. Солодухівна. директор рівенської гімназії п. Бичковський, від громадян Крем'яччини п. Вітенко, б. гол. філії «Просвіти» в с. Боголюбах селянин Чмелюк і інші. Останнім прошав небіжчика д-р Пирогів од Ковля, в якому М. Левицький був лікарем і який пізніше відвідував.

По скінченні промов місцевий хор відспівав «Журавлі», після чого відбулася традиційна хвилина мовчанки. Сутініло. Осиротілі громадяне верталися додому вже без «дідуся».

3 ЖИТТЯ Й ПОЛІТИКИ

— Сталінський «неп». — Руїна сільського господарства. — Як нищать коні. — Провал засівної кампанії.

Наш попередній огляд ми присвятили розгляду останніх розпоряджень совітської влади відносно хлібозаготівель і м'ясозаготівель. Тепер до цих розпоряджень вертаємося знову і мабуть не останній раз. На них базується черговий зігзаг совітської політики, який де-хто з закордонних оптимістів встиг вже охрестити назвою сталінського непу; на них совітська влада змагається концентрувати увагу совітської суспільності; викликають вони так само значний інтерес закордоном. Через те мусимо і ми присвячувати цій справі більшу увагу, ніж вона заслуговувала б об'єктивно по своїй питомій вазі.

З початку подамо той фактичний матеріал, який набрався з часів після нашого останнього огляду. 20 травня видано постанову ЦК'а і СНК ССРСР про порядок ведення торгівлі колхозами, колхозниками і працюючими одноосібниками і про зменшення податку на торгівлю с.-г. продуктами. Постанова однією всі існуючі як республіканські, так і місцеві податки з торгівлі, а натомість встановлює невеликий податок на удержання базарів. Постанова далі дозволяє продаж продуктів на ринку по вільним цінам, задержуючи разом з тим для торгівлі колхозних об'єднань ціни, існуючі в державній торгівлі. Право торгівлі надається тільки безпосереднім продуцентам; з огляду на це постанова містить заборону одичення крамниць приватними крамарями («Изв.» ч. 139 з 21. V).

Всім розпорядженням в справі колхозної торгівлі совітські чинники і совітська преса роблять велику рекламу. Їх популяризують на селах, переводиться ряд заходів, щоби переконати селян в доцільності і вигідності для них вивозити продукти до міст. Про одкриття базарів в окремих місцевостях і про їх перебіг подаються відомості в спеціально від тепер заведеному відділі совітських газет. Поки-що наслідки цих заходів є мінімальні і торгівля розвивається слабо. Повідомлення московських «Известий», уміщене в числі 146 з 28 травня, констатує: Колхозна торгівля на Україні тим часом розвивається слабо. Колхозних базарів всього п'ять.

В цьому слабому ефекті совітських постанов нічого дивного нема. Повідомлення совітських газет про спроби початку торгівлі констатують, що вони зв'язані з численними перебоjami в формі адміністративного встановлення цін, конфіскаціями товарів то-що. При цих умовах переконати селян у вигідності для них торгівлі досить трудно. Але можливо, що совітській владі ці перебоји усунути вдасться. Тоді все таки лишається ряд дуже поважних моментів, які розвитку торгівлі не обіцяють, як що вона буде збудована на теперішніх обмежених і компромісових підставах. Треба пам'ятати, що право на торгівлю є дуже обмежене. Право на торгівлю хлібними продуктами не існує — воно наступить після 15 січня 1933 року, як що до того часу буде виконано план державних хлібозаготівель. Право на торгівлю м'ясними продуктами існує тільки там, де план заготівлі цих продуктів виконано. Отже, право торгівлі поширюється на ті продукти, які при примітивній структурі нашого сільського господарства відіграють другорядну роль. Торговля має згідно з совітською схемою переводитися од продуцентів до продуцента. Можливість виникнення приватної торгівлі заздалегідь усувається. Значіння дотеперішніх совітських заходів в цій справі, як це підкреслює в своїй статті, уміщеній відразу в кількох органах («Соц. Землед.», «Известия») 3-го червня, М. Калінін, зводиться не до зміни системи, а лише до того, що певні групи населення переводяться на риночне самопостачання. За таких обставин, як що можливо-сті для розвитку торгівлі не будуть поширені, сподіватися її більшого розвитку дуже трудно.

* * *

Кардинальним питанням в цій справі лишається проте питання, чи є в сільському господарстві в значній кількості ті лишки, які можуть бути предметами торгівлі. Ряд відомостей з останнього часу вказує на те, що підупад і розклад сільського господарства набрав навіть більших розмірів, ніж можна було сподіватися. 27 травня оголошено постанову ЦК'а і СНК СРСР про розвиток і заховання «конського поголов'я». Постанова ця цікава не тим, що більшовикам доводиться після рекламування трактору, як засобу, що має здійснити переворот в сільському господарстві, знову вертатися до коня і підкреслювати його значіння. Цей поворот зазначився ще в-осени минулого року; вже тоді були видані суворі накази в цій справі, з яких, як констатує теперішня постанова, нічого не вийшло. Теперішній совітський акт цікавий тим, що він в де-яких своїх частинах одкриває нам завісу над тими порядками, які існують у сільському господарстві і які приводять до винищення коней. Постанова ЦК'а і СНК містить між иншим слідує: вона забороняє правлінням колхозів давати колхозних коней в безплатне користування для яких би то не було потреб і на чию б то не було вимогу, в тому числі органам місцевої влади, уповноваженим вищих органів, заготівникам і т. д.; вона обов'язує комітет по заготівлям при СТО при визначенню плану заготівлі збіжжя по окремих районах і колхозах брати до уваги наявність кінського табуна з тим, щоб було залишено в районах і колхозах мінімально потрібну кількість фуражу для коней, яка б забезпечувала їх повну працездатність; в постанові стверджується «численні випадки незаконного оголошення «трудгужповинности», яка переводилася негосподарським способом, в результаті чого виникав масовий падіж коней», — а огляду на це оголошувати «трудгужповинність» надалі без спеціального в кожному окремому випадку дозволу СНК СРСР забороняється; ця заборона поширюється однаково, як на совнаркоми союзних республік, так і на районні виконкоми, які таким чином в своїй компетенції в цій справі є цілком зрівняні («Изв.» ч. 148 з 30. V). Коли ця нова постанова містить такі заборони, це означає, що відповідні факти, проти яких скерована постанова, мали і мають поширення. Є поширеним отже безплатне використання колхозних коней тисячною армією совітських урядовців і агентів. Хлібозаготівлі переводяться, значить, в той спосіб, що держава одбирає збіжжя, не лишаючи навіть тої мінімально-потрібної для коней кількості, яка б забезпечувала заховання ними працездатности. Що-ж торкається до тих наслідків, які давала практика «трудгужповинности», то про це найвизрашніше зазначається в самому тексті постанови. Постанова підкреслює опріч того, що найбільш незадовольняючий стан кінської табуни є на Україні, поруч з Білоруссю і Уралом. З цього можна зробити той висновок, що всі ці зазначені в постанові адміністративні практики особливим поширенням користувалися на Україні. «Известия» у вступній статті числа 150 з 31. V делікатно констатують, що «різке одставання темпів засіву на Україні є результатом недбалого відношення до коня», инакше кажучи, кінський склад на Україні є результатом совітської господарки остільки знищений, що нема можливість нормально перевести весняну сівбу.

Чи при цих умовах, коли основна база сільського господарства — конь — перебуває у такому безнадійному стані, чи багато дасть воно тих лишків, які можуть бути винесені на ринок?

* * *

Совітські сводки про хід засіву, як то ми знаємо з практики попередніх років, оголошуються до самих жнив. Проте час нормального весняного засіву вже минув і ми, користуючися останніми совітськими сводками, можемо зробити цілком певні висновки відносно результатів щорічної засівної кампанії. Те, що буде засіяно пізніше, по червневим сводкам буде або засіяно лише на папері, або дасть мінімальний урожай. Резуль-

тати засівної кампанії згідно з сводками на I. VI («Изв.» ч. 154 з 5. VI) є такі: на Україні засіяно 12.795 тис. гект. в тому числі в совхозах 1.838 тис. гект., в колхозах 9.028 тис. гект., в індивідуальних господарствах 1.929 тис. гект. План виконано на 67 відс., при чому процент виконання плану по окремих областях такий: Київська область — 42,4 відс., Вінницька — 58,2 відс., Харківська — 69,0 відс., Дніпропетровська — 84,8 відс., Одеська — 82,8 відс. Пшениці засіяно — 1,172 тис. гект., вівса 1.360, ячменю 2.409, буряку цукрового — 969, соняшника — 865.

З цих даних можемо констатувати, що засівний план на Україні виконано лише на дві третині. Площа ярових посівів на 3 міл. гект. менша від торішньої. Коли рівняти теперішню площу засіву окремих хлібів — ярової пшениці, вівса і ячменю — з півсюю засіву в одних лише селянських господарствах за років перед п'ятиліткою — 1926 і 1927 — теперішня площа засіву значно менша від торішньої. До того ще треба мати на увазі, що серед теперішніх засівів значний процент припадає на засіви опізнані, від яких, природне, треба сподіватися нижчого врожаю. За совітською сводкою на 25 травня план було виконано лише на 57,9 відс. і велике збільшення площі за останню п'ятиденку є результатом інтенсивних темпів засіву на самому кінці засівного періоду. Катастрофічно в порівнянні з минулим роком зменшилася посівна площа індивідуальних господарств — приблизно на півтора мільйони гектарів.

На підставі цих даних ми можемо з повною виразністю і категоричністю констатувати, що план весняної засівної кампанії не вдался. Наші песимістичні прогнози відносно результатів весняного засіву, які ми висловлювали в попередніх оглядах, справджуються цілком. Брак насіння з одного боку, організаційна плутанина і брак реманенту і ксней — з другого боку, привели до того, що площа весняних засівів падає нижче площі засіву років перед п'ятиліткою. Всі розмови про досягнення сільського господарства в зв'язку з переведенням колективізації виявляються лише порожнім фантомом.

Серйозність ситуації збільшується ще тим, що осіння засівна кампанія так само пройшла не блискуче і совітська влада мала своєю ціллю надолужити на весні те, що було втрачено в-осени. Ми бачимо, що це їй не вдалося.

* * *

Настає час великих ускладнень не тільки для совітської влади, але також для цілого населення України. Не є секретом ті провольчі труднощі — ми уникаємо більш різких і кадеторичних термінів — які доводиться переживати Україні сього року. Зменшення посівної площі, яке має місце тепер, свідчить, що можуть бути надії лише на їх дальший зріст і збільшення. Грізна примара голоду, перспектива повторення подій 1921 року стає перед Україною цілком виразно і ясно. Божевільна політика Сталіна загрожує обернути багату і родючу країну в голодну пустелю.

Але приходить разом з тим час, коли безнадійне банкрутство влади виявиться в найбільш яскравих формах. Чи знайде населення України ті сили, які потрібні для того, щоб покласти край пануванню банкрутів?

В. С.

---

3 міжнароднього життя.

— Міжнародні конференції.

Міжнародне становище на початок літа — тривожне і напружене, загрозливе й неозначене. Взаємовідносини державних сил несталі і не-

визначені, рівновага — непевна і захитана. Світова криза — не лише економічна, але й політична, росте й поглиблюється в Європі і по-за нею, і якась хвороблива нерішучість та апатичне знесилля неначе запакували над людьми та державами. Жадного широкого жеста, жадного сміливого слова не видно і не чути ні в парламентах, ні з міжнародної трибуни; скрізь — неначе-то пиняве очікування і занепокоєна обережність.

Особливо виразно відбилися вказані настрої на міжнародних конференціях, що відбуваються на сьогодні в Женеві і в Лозанні, і присвячені — женеvська — розбросню, а Лозанська — репараціям. Обидві вони, як відомо, мають уже кожна свою довгу історію, про яку говорилося не раз свого часу на цьому місці. Історія та невтішна і безвиглядна, бо обидві конференції не можуть прийти до якихось точних рішень і разом з тим не можуть закінчитися, бо ні одна велика держава не хоче взяти на себе одіум одповідальності за безславний їх кінець.

Перша з них — Женевська, що дискутує над питанням розбросня, м'явю тягне своє існування на протязі цілого поточного року. Організована вона була тоді, коли на чолі англійської влади стояли соціялісти, у Франції міністром закордонних справ був Аристид Бріан, в Германії ще панувала демократично-соціялістична коаліція, а на сході Азії ще не палали далекосяглі конфлікти вогні. На час її скликання, на початках цього року змінилось все. Од соціялістичного англійського кабінету конференції в спадщину залишився лише тов. Гендерсон, що був наперед обраний її головою та який, переставши бути міністром і навіть депутатом, не знайшов у собі такту відмовитися од того головування. Замість Аристида Бріана од Франції приїхав Андре Тард'є; над геловою германського канцлера заблскали гітлерівські хрести, а на Далекому Сході заревли гармати в Манджурії, близько коло совітських кордонів.

Зібравшись, конференція неначе-то працювала, але та праця йшла, як мокре горить. Тому в минулому квітні вона перервала свої засідання, передавши всі справи технічним комісіям, щоби вони виробили нарешті якийсь конференційний програм, бо його не було встановлено, та прийшли до якихось спільних рішень що-до численних питань, зв'язаних з самою технікою розбросня.

Комісії були організовані, експерти скликані з цілого світу, працювали більше як півтора місяці невпинно і старанно, а баланс тої невсипущої праці був такий: комісії не вирішили ні одного питання, не знайшли між собою не то що спільної думки, але навіть і спільних слів, і єдиною тезою, на якій вони погодилися, була — заборона на майбутнє газової війни. До речі можна зауважити, що як раз газова війна була уже один раз у міжнародній спосіб заборонена і сталася це ще до великої світової війни. Які то мало наслідки, знаємо всі з минулого досвіду.

З таким балансом розпочато знову загальні засідання Женевської конференції. На минулій сесії конференції увагу її членів було зайнято французькою пропозицією про надання Лізі Націй права реальних санкцій, спрямованих проти тих, хто порушує замирення; з тою метою Лізі мали бути державами дані до розпорядження значні військові сили — морські, суходольні та повітряні. Ця пропозиція і тоді не викликала у великих держав якогось більшого захоплення, а тепер про неї впрост мовчать. Натомість висунуто наперед пропозицію німецьку, підтриману совітами та Італією. В ній германські делегати пропонують конференції заборонити не саму ідею реальної армії, а певні, більше досконалі роди зброї, як наприклад: усі військові кораблі більше за 10.000 тон, усі гармати калібру більшого за 75 мм., усі фортеці, танки, повітряну військову флоту і т. и. Цифри і роди зброї в пропозиції для заборони вибрані як раз ті, що їх Версальський договір заборонив на майбутнє німцями. Інакше, німці, підтримані більшовиками та італійцями, пропонують поставити на майбутнє всі держави в один рівень з Германією, з тим наївним обрахунком, що коли ота можлива війна вибухне, то про її вислід рішатиме не техніка і досконала зброя, а впрост — кількість населення, що недовершеної зброї візьметься.

Між французькою і німецькою пропозиціями вклинився американський меморандум кількісного розбросання, в якому вираховано наче-то об'єктивно скільки тисяч війська може мати кожна європейська держава. Однак, цей об'єктивизм американський не припав дуже до вподоби європейцям, бо заснований він не на знанню європейських відносин, а на голих теоріях, без обрахунку європейської реальності. Так, наприклад, Франції американський меморандум дозволяє тримати лише 100.000 війська, цифра достатня хіба що тільки для охорони її колоній.

Які будуть з усього того наслідки, на день, коли писані ці рядки, ще не видно. Але здогадуватися можна, що жадних позитивних результатів женецька конференція не дасть і на цей раз. Не дурно світовою пресою вже промайнули чутки, що конференція, уникаючи визнання полого свого банкрутства, вишукє якоїсь благородної загальної формули, в якій дуже гарно висловлена було б добра воля всіх держав до згоди та до змирнення та якаб однак нікого і до нічого не зобов'язувала. Серед членів конференції встала неначеб-то думка ще раз урочисто підтвердити і нагадати світові про паризький пакт Бріана - Келлога, яким засуджено було всяку війну, щоби тим підіграти в народях віру в спокійне і тихе майбутнє, яког так щиро, мовляв, бажають собі і другим усі великі і малі держави та їх представники на зовні. Мабуть таки якимсь таким актом і буде закінчено Женецьку конференцію. Справу розбросання не буде тим врятовано, але буде врятоване міжнародне «лице» в тому сенсі, в якому це слово бживають китайці.

Лозанська конференція що-до репарацій, як відомо, так само не новина. Її призначали і одкладали, знов одкладали і знов призначали. Внутрішньою причиною того увесь час були політичні лібсри: спсчатку до германського рейхстагу, потім до пруського ландтагу, в середині — вибори германського президента; нарешті — вибори до французького парламенту. Усі вони відбулися і конференція зійшлася 16 поточного червня, як було наперед встановлено. Поки, однак, ті вибори чекалися і переводилися, змінилася вся міжнародна політична ситуація і виявлялося, що властиво на конференції немає про що розважати. Виявилось, що німці, як всіні семі це формулюють, а то рішуче всі німці, од комуністів до Гітлера й Гінденбурга включно, — що вони не можуть, не хочуть і ні за яких обставин платити не будуть ані шеляга ні по яких репараційних обов'язках, а держави колишньої Антанти наче-то проти того нічого не мають.

Але справа, як відомо, далеко складніша, ніж то означено волею німців чи неспротивом їхніх колишніх європейських прстигників. Крім них є ще й Несполучені Штати Північної Америки. Бо-ж це цілому світові відомо, що майже все, що платили досі і мали б платити далі німці, в Європі не залишається, а все переписується на рахунок Америки, бо військові борги Європи Америці майже точно рівні репараційним обов'язкам німців.

Виходить так, що подарувати німцям репарації можна лише тоді, коли Америка подарує Європі військові борги. А в тому Америка на Лозанську конференцію свого представника не прислала, бо взагалі не хоче визнавати якого будь такого не вигідного для неї зв'язку між репараціями та військовими боргами. Що-правда, в Америці за останній час зродилося і росте переконання, що той зв'язок цілком природний, що треба зрештою рішуче покінчити з цією справою боргів і репарацій, закресливши їх цілком і для всіх. Але цього погляду немає кому виголосити з міжнародної трибуни. Міг би те зробити лише один чоловік, а саме президент Гувер, але як раз його президентські уповноваження надходять до кінця, він ставить наново свою кандидатуру і не хоче й не може такого роду міжнародними виступами пошкодити собі в час виборної кампанії, яка відбудеться в-осени поточного року. Вибраний ще раз в президенти, Гувер може і зробить отой великий жест, якого чекає від нього ціла Європа, але тут ще раз конференція має чекати — виборів.

Лозанська конференція схлилася перед цим фактом і, як здається, вирішила таки чекати. А для того, щоб зробити це з певною гідністю, представники колишньої Антанти зговорилися між собою і запросили

Група членів Української Громади в Крезо-Моїшанея у Франції

німців до резолюції, згідно з якою поки-що встановлюється для репараційних внесків ще один мораторій на протязі шести місяців, тоб-то до кінця поточного року, а там, мовляв, буде видно, що його робити.

Так, з дня на день, за останнй час перекладаються усі найважливіші міжнародні питання, як економічні, так і політичні. Як довго те можна буде ще робити, не знати, але з певністю можна сказати, що скоро настане день, коли одним отим перекладенням обійтися буде годі.

Observer.

Хроніка.

У Франції.

— По Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції. 20. VI. відбулося чергове засідання Генеральної Ради Союзу. Заслухано було звти грсмад в Ліоні, Греноблі, Оден - ле - Т.ш., Шато - де - ля - Форє, Шалет; прийнято до відома переведення постанови про панахиду по президентові Думерові, постановлено висловити подяку п. Ємцеві за концерти в Шато - де - ля - Форє, Греноблі, Ліоні й т. д.

Перед 9 з'їздом Союзу 16-17 липні с. р. в Шалеті, Генеральна Рада детально обміркувала рзкклад докладів на ньому і всі, зв'язані з ним організаційні питання, як рівнож і справу представництва Союзу на другій конференції Головної Емігрантної Ради.

— Панахида по М. Левицькому в Парижі.

В неділю 26 червня с. р. після служби Божої в Українській Православній Церкві в Парижі заходами Ген. Ради Союзу Укр. Ем. Орг. у Франції, редакції «Тризубу» і пані Софії Левицької відбулася урочиста панахида по помершому 16. VI в Луцьку Модестові Левицькому. Служив п.-о. П. Гречишкін, співав хор Т-ва б. Вояків Армії УНР у Франції під орудою п. М. Курманського.

Ген. Рада Союзу була представлена головою Союзу п. Шумицьким, редакція «Тризуба» п. Косенком, рсдину небіжчика представляла його сестра Софія Левицька, дома майлярка, яка здавна живе в Парижі. Крім українців прийшли на панахиду й численні французькі друзі п.н. Софії Левицької, як і ц нили М. Левицького, як слаьного українського письменника, громадського діяча і на дзвичайно

чайно інтересну й прекрасну людину.

— Участь українських вояків у з'їзді Французької Федерації товариств інвалідів, жертв війни та бувших комбатантів. 14-ий з'їзд Французької Федерації т-в інвалідів, жертв війни та бувших комбатантів, до якої входить наше Т-во б. вояків армії УНР, відбувся цього року в Брюсселі. Одбувся цей з'їзд 24-27 червня с. р. в столиці Бельгії на запрошення бельгійських інвалідів, частина яких у Франції так само входить до складу цієї Федерації.

Делегатами нашого товариства були п. ген.-хор. О. Удовиченко, голова т-ва, та п. М. Ковальський, генеральний секретар. Про участь нашої делегації в урочистостях з'їзду буде подано докладніше в наступному числі.

— З життя та діяльності Української Громади в Крезо та Моншанені. 1932 рік позначився в житті Української Громади в Крезо та Моншанені тим, що при найбільшому бажанні Громади розвинути свою діяльність по наміченому плану не вдалось через кризу, яку переживаємо.

Але, не дивлячися на тяжкий стан, Громаді все ж таки вдалось при напруженні всіх сил утримати колонію в Крезо та околицях в певному організованому стані та репрезентувати себе назовні.

Намічений план діяльності Громади тільки частково було виконано. До плану входило поширення бібліотеки, справа організацій школи для дітей, організація церкви, збори з лекціями, організація забав і вечерів та, нарешті, організація «кокола».

Одначе тому, що з початком

1932 року колонія в Крезо та Моншанен зменшилася майже на 50 відс. — і то відіхали наймолодші члени Громади, — деякі точки наміченого плану відпали, як, наприклад, організація «с-кола», бо не було вже з кого його організувати. Питання організації школи для дітей та церкви не дали жадних наслідків тому, що заробітня плата членів в колонії є так мізерна, що через брак коштів перевести намічену роботу було також неможливо.

Головну увагу Громада звернула на бібліотеку. На сьогодні має Громада в своїй бібліотеці 167 томів різних книжок, 200 журналів та 42 театральних п'єси. При 50 читальниках в Громаді перчитано 800 томів. З періодичної української преси Громада одержує одну газету, яка видається три рази тижнево, один тижневик та один місячник.

Щодо організації вечірків та лекцій, то через брак коштів і цю справу не вдалося поставити широко, як то намічалось. Першу вечірку було організовано 3 січня 1932 року. Це була традиційна ялинка. Було її влаштовано в салі городського театру, правда, не в такому масштабі, як попередні роки, але ж все таки ялинка дала неабияку розвагу не тільки малечі, але й дорослим громадянам. Українська колядка — пісня мала великий успіх, а декламації дітей були просто чудовими. На вечері було зібрано від продажу стрічок 69 фр., які гроші призначено було на користь удови пані Пугребнякової. Дали був чистий прибуток від буфету 49 фр. 95 сент., які пішли на користь безробітних.

Другий вечір-вистава на користь безробітних відбувся 10 квітня с. р. в салі заводу в Шнейдера, яку дирекція заводу в предоставила безплатно. Виставлено було «На с ножат» — вседель, та Бувальщину» — жарт. Під режисурою п. Кислиць вдалося цю річ поставити більш, ніж задовольняюче. Наша пісня, костюми зробили гарне враження на французів, як це можна було чути від місцевих людей. Було, правда,

зроблено виставам пару закидів нашими доморослими політиканами, але ці закиди були безпідставні й мізерні. Учасники вистави — пані Романюкова, Бакумова, Ожембівська, Таранівська, Козловська, Гадзевичева, Мельниченкова, Крушинська та панна Шеметівна, як рівнож і мужський персонал — панове Кислиця, Гришкович, Бакум, Турек, Матукевич, Коношський, Романів, Ожембовський, Голубівський, Дячук, Давиденко та Афанасенко приклали всіх зусиль, щоби вистава пройшла як найкраще. Чистого прибутку до каси безробітних з цього вечора припало 53 фр. 95 сент.

Щодо влаштування лекцій, то зачитано було всього два реферати під час святкових академій, що влаштовувалися Громадою, перша — 24 січня з нагоди 13-ліття проголошення самостійності Української Народньої Республіки та друга — 13 березня з нагоди 71 річниці смерті Т. Шевченка.

24 січня під час академії, присвяченій даті 22 січня, було зачитано реферат на тему «Завдання політичної еміграції та політиканство». Референт п. Афанасенко після з'ясування завдання політичної еміграції дуже влучно змалював політиканство деяких угруповань, з сьрема фашистів, що своєю роботою часто л'ють воду на большевицький млин. Зібраних на цьому рефераті 20 фр. Громада надіслала українським нвалідам.

13 березня с. р. під час академії з нагоди Шевченківського свята було зачитано реферат на тему «Шевченко — український буди-тель». Академію було розпочато «Заповітом», який заспівав хор. Декламації виконали д. ти, з сьрема Івга Гаврильцівна та Ірзова. Декламації ці зробили враження. Виручен на академії від продажу стрічок 32 фр. Громада відчислила до бібліотеки.

Громада мусіла розвинути акцію допомоги безробітним, що не входило до плану діяльності. Безробітних членів в Громаді зраз є приблизно 15 чоловік: крім того

Громада допомагає чим може вдові п. Погребняковій. За час від нового року Громада виплатила безробітнім, яко допомогу, 278 фр. та вдові п. Погребняковій — 200 фр.

Ще що-до внутрішнього життя Громади. Але Громада робила виступи також і назовні. Так, було подано заяву п. префектові департаменту з проханням зазначити українцям в картах д'ідантіте їхню властиву українську національність, яке питання її було розрішено позитивно й усім бажаним національністю в їхніх картах було виправлено.

Громада старалася підтримувати також постійний зв'язок з місцевими французькими комбатантами, і з президією їхньої організації в Крезо Управа Громади нав'язала тісніші зносини.

Виступала Громада також перед дирекцією заводів Шнейдера в справі звільнення з роботи своєї члени через кризу, але безуспішно.

Нарешті Громада в місцевій французькій газеті Journal du Creusot уміщувала всіляки подяки місцевим французьким чинникам то-що, що також було певною маніфестацією існування Української Громади.

Через кризу Громада не могла далі утримувати громадське помешкання, яке наймалося, і вона звернулася до дирекції заводів Шнейдера з проханням про помешкання для бібліотеки. Прохання це ласкаво було задоволено і Громада перевела свою бібліотеку до помешкання на заводі. Рада Громади тому уважає своїм обов'язком висловити дирекції Крезо велику подяку за співчуття до потреб Громади і за допомогу.

Рада Української Громади в Крезо і Моншанен.

— Українське дитяче свято в Парижі. 26 червня у Парижі відбулося дитяче свято, улаштоване батьківським комітетом української дитячої школи в Парижі з таким програмом:

1. Дитячий хор під керуванням Влодка Стасіва виконав «На весні» і «Куку»; 2. Юрко Ткаченко

— декламація; 3. Н. Мацан, Г. Чехівська та В. і Євг. Косенкові виконали «Віс вітер» і «Поворот у рідний край»; 4. Гопак — Наталка Ткаченківна і Влодко Стасів; 5. «Жучок», інсценізація — Юрко Ткаченко і хор; 6. Гімнастичні вправи під спів: 7. «Колісанка» — мелодекламація — Галя Маламужівна; 8. Народні мотиви — скрипка — Влодко Стасів; 9. Танок ляльок — інсценізація — О. Стасівна, В. Косенківна та Г. Чехівська. Загальна режисура пані О. Горайнаної. Концерт робив враження справжнього і серйозного, над котрим пані Горайнова, видно, добре попрацювала і який, певне, батьківському комітетові не легко було організувати.

Хор перший раз співав несміливо, але другий раз зовсім добре, декламація й мелодекламація були бездоганні, гопак і танок ляльок викликали бурю оплесків не тільки у дітей, але й у дорослих; гра на скрипці була дуже доброю, а диригентський виступ дванадцятилітнього В. Стасіва з палічкою, яка цілком певно давала такт і нюанси співу, показував, що серед дітей є добрий музичний матеріал, який в майбутньому може розвинути в поважну силу.

В антрактах для забави дітей грав джаз з дорослих, під який потім діти і присутні дорослі танцювали і бавилися. Присутніх було до 150 душ. Свято видалося якнайліпше і з огляду на загальне бажання затиглося з 4 год. дня аж до 8 год. вечера. Деякі представники молодого покоління так розігралися, що навіть плакали, коли треба було вже повертати додому.

Сердечна подяка всім, хто сприяв до цього прекрасного свята і корисної забави українських дітей в Парижі. Колись вони тепло згадають, що їхні батьки, не дивлячися ні на що, дали їм також хвилини радощів.

— Пожертви на Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі (продовження).

На підп. лист ч. 468. Збірка панства Р. і Н. Ішуків в Рівному. По 5 золот.: Ішук, В. Семенів, А. Ковальський, С. Богу-

славський. По 3 золот.: Буцуляк та Я. Б. По 2 золот.: Вербицький, Натієнко, NN. По 1.50 золот.: А. Гетьманський, Войцеховський та два підп. нечиткі. По 1 золот.: Бех та 8 осіб з підп. нечиткими і 50 гр. п. А. Карпечук.

На лист ч. 410. Збірка п. М. Забелло в Царгороді: по сто піястрів: В. Мурський, пані К. Забелло, п. М. Забелло. По 25 піястрів: В. Самополенко, О. Петровський, К. Філатов, С. Заплісвічна, П. Дідковський, І. Грищенко, Д. Хвиля, Ів. Ілієнко.

На лист ч. 389. Збірка д-ра Бриля в Ханькоу (Хіна): др. Бріль — 1 дол., П. А. С. — Сабатин — 2 дол., Ол. Гриневич — 1 дол. Марія Сабатина — 1 дол. та Г. Н. Гриневич — 1 дол.

На лист ч. 445. Збірка п. Шинкаренка в Скальмержичах: Г. Сотник — 3 золот., Ф. Терещенко та Горонович по 2 золот. По 1 золот.: І. Іванов, Савосько, Крушельницька, Дем'яненко, Волошук, Кормилецький і Бржосновський та 0.50 золот. Л. Шинкаренко.

На лист ч. 413-4-5. Збірка в Софії п. Б. Цибульського: По сто левів: Павло Скрипаль, Данило Куліш і Укр. Громада в Пловдиві. По 50 левів: Г. Огієнко, О. Пикало, Б. Цибульський, М. Парацук, П. Гайдим і по 20: П. Блажко, Гр. Крупицький і Дм. Чичибаба.

На лист ч. 472. Збірка Союзу Українок - Емігранток у Варшаві: М. Тренет — 10 золот. NN — 5, Загородський, М. Журавель та NN по 2 золот., пані Лівницька — 3, пані Холодна — 2. По 1 золот.: С. Лукасевич, NN, П. Холодний, Я. Танцюра, Іножарський, Є. Янчевська, М. Науменко, Вишнівська, О. Лукасевич, К. Безручкова. По 0.50 золот.: NN, Є. Чуб, Є. Кметова, М. Липовецька, Д. Мегиж, О. Ільницька, Садовська та Шевченко.

На лист ч. 491. Збірка в Укр. Громаді в Іреноблі. В. Криль — 10 фр., І. Варнак - Воарха — 8. По 5 фр.: С. Одобецький, Є. Рогатюк, О. Миронович, А. Токайло, М. Дорожинський,

Мазурський, Храпач і Катановський. По 3 фр.: В. Грушко, Г. Куцевол, Є. Григорієв. NN — 4 фр. І. Винничук — 2.80 і Червонський — 2.85.

На підп. лист ч. 443. Збірка у Варшаві при УЦК.: п. Дяченко — 3 золот., П. Сікора — 2, П. Стор.... — 1.50, В. Яновський — 1.05, М. Яровий — 1, А. Латриго — 1, Л. Лукасевич — 1. По 50 грош.: пп. Скорський, О. Золотницький, Б. Назаренко, Ільницький, Л. Панасенко. П. М. Тименко — 30 грош. В. Яновський — 20 та О. Топачевський — 10.

На лист ч. 407. Збірка п. М. Шкляренка р.1931 в Румунії. Пп. Шкляренко — 100 лей. Ніна Гуляницька — 40, М. Ховрак, Ол. Перець і Марія Тома по 25 л., Софія Перець, Агрипина Слиз і NN по 20 лей.

На лист ч. 408. Збірка інж. В. Гетьманченка в Румунії. Пп. проф. К. Ребюк — 100 лей, др. Г. Мартин — 60, В. Гетьманченко — 50, Лідія Гетьманченко та Леон. Тирін по 20 лей.

Збірка серед членів Укр. Громади в Гавані (Румунія). Зібрав п. Іларісн Дробот. Датки зложили: п. Дробот — 100 лей, Ганна Дробот — 60 лей. По 50 лей: Т. Зимогляд, Ф. Гордієнко, В. Сікорський, Гн. Туржанський, М. Онисько, Я. Костенчук (білорус), К. Андрієвський і Франц Герман (чех). По 30 лей: Іна Ходаківська, Євг. Думбровська, Пл. Ходаківський, В. Стромецький і Єв. Костенчук (білорус). По 25 лей: Єфросинія Дяченко, Ст. Мельник, Раїса Мельник, К. Антошко, Л. Гродський, NN, В. Тарасенко, Д. Юзик, К. Кушніренко, В. Скулський. По 20 лей: Гр. Ільченко, О. Гордієнко.

На лист ч. 537 від Укр. Громади в Еш (Люксембург). По 20 бельг. фр.: І. Софроненко, Є. Петренко. По 10 фр.: С. Шкрабій, П. Потапенко, Тарноградський, В. Яворський. По 5 фр.: Т. Мельничук, І. Пилешко, І. Петрик, Таневич, Бакай, Зборівський, Б. Артишун і В. Федчук.

Збірка р. 1931 серед українців в Соснови

ця х (Польща). Пп. В. Сінклер та Оксана Гальперин по 2 золот. Проф. Фещенко - Чопівський — 2 золот. По 1-му золот.: Л. Штекель, І. Настоящий, Платоха, Сахарів, Кирпа, Петровський і Шкурат. По 50 грош.: В. Кантан, П. Марченко, Ю. Ганасюк - Мукатенко, І. Наріжний, Ів. Назаренко. Іван Денисенко — 25 грош.

На лист ч. 438. Збірка в Т-ві Просвіта в Шалеті. Датки зложили: NN — 3 фр., Мартиняч — 2, NN — 2, Язловецький — 1, Ковальський — 0.40, Каранюк — 0.50, Українець — 0.50, Качук — 0.50 та 4 особи з нечиткими підписами — 1.90.

(Далі буде).

У Польщі

— З життя Українського Наукового Інституту. Діяльність Правничого Семінару при УНІ на протязі останнього семестру була присвячена розгляду рефератів П. Сулятицького «Адміністративна Юстиція» і Гл. Лазаревського «Адміністративний Кодекс».

— Економічний Семінар при У. Н. І. 17-го червня б. р. відбулося чергове засідання Економічного Семінару при УНІ, на якому інж. Є. Гловінський зачитав реферат на тему «Новий етап у фінансовому плані ССРСР». Референт накреслив схему єдиного фінансового плану, запровадженого в ССРСР з 1931 року; вказав на ті дефекти, які має цей план, дав нарис тих дискусій, що проваджалися у фінансовій літературі, совітській і закордонній, з приводу цього нового методу фінансового планування. Заначив далі, що впровадження цього ф. плану означає посилення економічного централізму в ССРСР. В дискусіях, що зав'язалися з приводу реферату, брали участь проф. О. Лотоцький, проф. І. Шовгенів, Г. Лазаревський, д-р О. Питель та інж. О. Чубенко.

— Подорож проф. Р. Смалю - Стоцького. Дирекція УНІ делегувала проф. Р. Смалю - Стоцького для нав'язання

контакту з науковими інституціями Прибалтики в подорож до Естонії, Латвії та Фінляндії. При цій нагоді проф. Р. Смалю - Стоцький виголосив у Слов'янському Семінарі Гельсінгфорського Університету під головуванням відомого приятеля українського, славного славіста проф. Миколи реферат на тему «Примітивний словотвір в українській мові». Крім того проф. Р. Смалю - Стоцький виголосив на запрошення Комітету Інтерманландії у Выборзі і на запрошення студентської корпорації «Карелія» у Гельсінгфорсі відчити про національні рухи на Сході Європи. Так само нав'язав проф. Р. Смалю - Стоцький зв'язки з ученими світом Естонії і Латвії. Особливо в Латвії зустрінули українського делегата дуже прихильно, і тут проф. Р. Смалю - Стоцький знову виголосив перед латвійською молоддю в корпорації «Letonia» відчит про національні проблеми ССРСР.

— З життя Спілки Українських Інженерів і Техніків - Емігрантів у Польщі. 13 червня б. р. в клубі «Прометей» відбулися сходини Спілки, скликані для вшанування Голови Спілки А. В. Лукашевича з нагоди надання йому Українською Господарською Академією в ЧСР титула доктора технічних наук honoris causa. На сходини, крім членів Спілки, запрошені були і члени української емігрантської колонії в Варшаві. В імені Спілки інженерів вітав А. В. Лукашевича заступник голови Управи Спілки інж. Є. Гловінський. Потім виголосили привітання: в імені Українського Наукового Інституту директор Інституту проф. О. Лотоцький, в імені Українського Центрального Комітету заступник голови ген. В. Куш, в імені Союзу Жінок Українок Емігранток у Польщі голова Союзу пані М. Лівінська, в імені Уряду УНР проф. Р. Смалю - Стоцький. Крім того зачитано було ряд писемних привітань від різних організацій і поодиноких осіб: від Українського Технічного Товариства у Львові, Філії Спілки в Біломустоці і Кракові, інж. Є. Пльоша,

В. Прохорова і ін. Після короткої промови А. В. Лукашевича, в якій він сердечно дякував за висловлені йому почуття, присутні заслухали доклад проф. інж. і-ра І. Фещенка - Чопівського «Шини, їх праця та новітній хемичний склад шинової сталі».

— З життя української колонії Гайнівці. 29-го травня б. р. Гайнівська колонія урочисто обходила свято 22-го травня, 15-ту річницю засновання нашої армії і 25-е травня — шосту річницю трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри. До цього ще долучили традиційне свято колонії: поминки на могилках померлих тут вояків. Тому що члени колонії розкидані на праці по ріжних місцях, Управою відділу УЦК ще за два тижні було розіслано відповідну відозву щодо обходження цих свят. Традиційно наша колонія весняне національне свято відбуває на кладовищі в селі Дуб.н. Ранок 29 розпочався дощем, але вже о 8-й годині хмари почали розвіюватися й весняне сонце виглянуло. Члени колонії пішки і на підводах, з родинами рушили по дорозі до села Дубін, де міститься православна церква. О 10-й годині на підводах також прибули родини українців з Наревця (віддаль 20 клм.). По скінченні заупокійної літургії, разом з священником Жуковим, прихильником українців, рушили на кладовище. На могилках померлих вояків відправлено було панахиду по всіх полеглих в боротьбі за державність, там на Україні і тут на еміграції. По скінченні панахиди пан-стець Жуков виголосив чулу промову, в якій зазначив, що до ближчого спіткання з українцями тут в Гайнівці не сподівався, що вони так твердо вірять в свою ідею і так високо несуть свій національний прапор. Міцна віра в свою ідею і така організована чинність, легко 'доведе до щасливого кінця. Після цього виголосив патріотичну промову п. Корнів, в коротких словах змальовуючи перебіг подій, які сталися 22-го і 25-го травня та ширше спинився на темі духового

об'єднання колонії. «Як приємно, як радісно, що хоч не на Україні, а тут на чужині, на цім убогим кладовищі, один раз на рік, об'єднує нас національна сила в тісну родину, яка на цей день забуває що-денні життєві турботи, персональні непорозуміння і політичні переконання. Як приємно, що хоч один раз на рік повним зібранням, ми тут, на цих сирітських могилках, не відмовляємося маніфестувати свою ідею, не відмовляємося од християнського обов'язку молитись за душі померлих. От і зараз відаємо належну пошану тим, з якими ще не так давно боролися за волю, за державність. Може сьогодні і останній раз ми на цих могилках, може в скорім часі перекине нас доля на рідну землю, де в обіймах родичів і близьких ми забудемо своє лихо, а цим полеглим збудуємо там пишний пам'ятник. От і зараз, ми роз'їдемося по своїх кутках, де що-денні життєві потреби мсже зітнуть це хвилеве вражіння, але і в турботах не забуваймо про прийдешню боротьбу, не корімося долі, а сміливо подивимось їй в очі і борімося. Не забуваймо великих слів Тараса Шевченка: «любить свою Україну, любить її у время люте». Останнім промовцем був п. Бідненко, який спинився на подіях 22.V.1917 і 25. V. 1926 рр. В промові гаряче зазначив присутнім, що кров і смерть під Крутами, в Базарі і від червоної руки Шварцбарда не згасить українських душ, а навпаки ще більш переконуюче промовляє їм про правдиву нашу путь, про її велич, про близьке її закінчення. До самого вечера тягнулася шира розмова української родини в Гайнівці з запрошеними гістьми і з п.-отцем.

П.

В Чехословаччині.

— Музей визвольної Боротьби України в Празі. Останніми часами прибули до Музею нові експонати з Берліну, передовсім цінні з історичного, а подекуди й з мистецького боку речі з майна письмен-

ника Богдана Лепкого, головно з часу перебування останнього у Вецлярському таборі полонених українців за Світової війни. Це є переважно портрети, образи та скульптурні і ганчарські вироби. З погляду мистецького доробку повоевної еміграції особливо цінним являється набуття двох по мистецьки виконаних праць Михайла Гоція, сдугента в Берліні: гіпсових скульптур муриносської голови і маски. Рівночасно одержав Музей ще кілька комплектів таборових часописів, як то Раштатського «Розсвіту» і т. д., що збільшили і без того монументальну збірку української періодики Музею.

— Українці на Всесокольській Виставі в Празі. Всі слов'янські народи в цьому році вшановують пам'ять творця сокольства д-ра Мирослава Тирша в 100 річницю його народження величавим IX Всесокольським Здвигом в Празі, в якому почесна й головна роля належить сокольському чехословацькому народові. З нагоди цього здвигу влаштовано в Празі велику Всесокольську виставу, в якій беруть участь всі слов'янські народи. Не бракує там і українського сокольства. Відділи 52 сокольських округ Чехословацької Сокольської Громади, югослов'ян, поляків і росіян знаходяться в лівому крилі великого палацу вистави. В центрі містяться Тиршів пантеон з історичними документами Тиршової доби. В правому крилі відділи чехословацьких легіонерів (сокольська чинність закордоном), лужицьких сербів, українців, міністерства здоров'я та інші.

Український відділ з своїми експонатами з народного мистецтва має відмінний від інших характер і в де-якій мірі подібний до відділу Підкарпатурської сокольської округи, де представлені експонати гуцульського мистецтва. Серед експонатів, які характеризують сокольську чинність Сокола - Батька у Львові й Союзу Українського Сокольства закордоном мають перевагу експонати кооператив: «Народне Ми-

стецтво» у Львові та «Гуцульське Мистецтво» в Косові. Маються тут килими, різного роду вишивки, народні одяги, різьба та керамика. Краса й багатство барв звертають на себе загальну увагу. А серед них на чоловій стіні прапори Союзу Українського Сокольства закордоном мистецької праці згідно проєктів маляра-графіка М. Битинського. На одному з них (Союзу) символ вічного руху — малюнок сокола в могутньому леті з тризубом, на другому («Українського Сокола» в Подєбралах) сокіл на варті у тризуба. На другій стіні експонати Сокола - Батька, побіч яких на одному боці великий плакат з галицьким левом і гаслами: «Все вперед» — «Всі враз!», а на другому — також великий плакат з малюнком сокола — сурмача в козацькому вбрані на коні, який був виданий з нагоди Шевченкового Сокольського Здвигу у Львові у 1914 р. Тоді, в день проголошення світової війни, цей кремезний, ніби воскреслий з доби гетьмана Богдана Хмельницького козак — сокіл сурмив до всіх і — пробуджував національну свідомість та нагадував про боротьбу за свої права. Тепер він нагадує про те, що українці ще не виборили того, на що вони мають право, а тому без різниці політично-партійних переконань, без поділу на правих і лівих, всі мусять стати до упертої непомітної муравлиної праці й підготовки на майбутнє в усіх ділянках українського народного життя.

Всі ці експонати, маючи многобарвний характер разом з тим надають цілому відділові певну гармонійність і суцільність. Малюнки соколів в сокольських, народніх і козацьких убраннях, великі ляльки в народніх убраннях (з гуцульщини й городенищини) творять одне ціле й оживляють фотографії, діаграми й графіки сокольської чинности. Чужинець, входячи до українського відділу, спостерігає, що він вступив до української хати (площею 80 кв. метрів), в якій відчувається козацький дух української нації.

Виставу урочисто відкрито 18 червня й буде продовжуватися

вона до 10 липня 1932 р. За цей час її огляне біля мільйона відвідувачів різних народів не лише з Європи, але й з далекої Америки та Азії. Сірожупанник.

У Німеччині.

— Український Науковий Інститут у Берліні. На заході Українського Наукового Інституту в Берліні, Пруське міністерство освіти утворило при Орієнтальнім Семінарі Берлінського Університету доцентуру української мови й краєзнавства та іменувало для її провадження проф. д-ра Зенона Кузелью. Курс починається з зимовим семестром 1932 р. і обніматиме як лекції, так і практичні вправи з названих предметів. Це є перша доцентура з українознавства на західньому університеті.

В Комітеті Франс-Оріан.

— В понеділок 20. VI ц. р. відбулися річні збори Комітету Франс - Оріан, обід на честь екіпажу авіона «Париж», що облетів Африку, і після — концерт східної музики. На загальних зборах і на обіді від українців були присутніми пп. проф. О. Шульгин і Косенко. Серед присутніх на обіді були представники міністерств, чужинецькі дипломати, конструктори авіонів і представники східних народів.

В блискучому і різноманітному концерті, який відбувся після цього, почесна роль репрезентувати українську пісню й музику випала на долю пані Корецької, яка співала в супроводі пані Горайнової та збирала найгустіші оплески переповненої зали, і п. В. Ємцеві, який буквально сам себе перевершив досконалістю нюансування своєї чудової гри.

Нарада представників православних парафій в Парижі.

— 25 червня ц. р. у Парижі в помешканні УМСА з ініціативи

п. Андерсена відбулися збори представників усіх православних парафій м. Парижа. Були на цьому зібранні присутніми представники парафій румунської, грецької, грузинської, української, сирійської, парафій російських і т. д.

На зборах головував п.-о. румунської парафії. Українськими представниками на зборах були з інформативною метою пп. Косенко і Наглюк. Збори після промов пп. Андерсена, Дадешкеліяні, Косенка і пп. румунського й російського представників вирішили скласти спеціальну комісію для з'ясування тих завдань, які можуть лягти в основу кооперації православних парафій у Парижі і після того скликати ще одні збори для обговорення справи по суті.

У Французькому Товаристві Українознавства.

— В четвер 23 червня ц. р. в Товаристві відбулася остання лекція перед вакансіями. Читав її проф. Діжонського університету п. Тісран на тему про українську визвольну боротьбу. Хто був на цій лекції, той мусів про працю Товариства винести найліпше враження, бо докладчик прекрасно оволодів колосальним матеріалом теми, уклав його і дав слухачам-чужинцям ясне поняття про ідейні й організаційні етапи української національної боротьби в роках 1917 - 1920. Та широка картина національних змагань, яку дав слухачам докладчик, ті вельми вдалі пояснення окремих фаз української національної революції, які він так логічно розвивав, мусіли вплинути не на одного слухача - французів і розвіяти у нього не один сумнів щодо серйозності українського руху, який раніше у Франції так часто ставили під знак запитання всякі русофіли.

В особі проф. Тісрана французька історична наука безсумнівно набуває солідного знавця української історії і треба сподіватися, що в дальшому він зробить неоцінним прислугу справі французько - українських взаємин не тіль-

кі наукових, а і політичних, що завжди стають яснішими при світлі дійсної науки.

Численна аудиторія нагородила докладчика рясними оплесками. Після доповіді в імені Головної Еміграційної Ради привітав проф. Тісрана п. Косенко. Серед присутніх слухачів було кілька поважних французьких політиків і дипломатів.

По скінченні лекції генеральний секретар Товариства кн. Карашевич-Токаржевський, оповіщаючи закриття сезону лекцій, запевнив присутніх, що на майбутній рік Товариство, знаходячи ширшу підтримку своїх прихильників, лекторів і слухачів, ще більше поширить і поглибить свою роботу, яка вже показала вельми плодотворною і прийнята ширшими французькими інтелектуальними колами з великим зацікавленням.

Українська громадська думка може бути лише дуже вдячною голові Товариства п. міністру Феррану і його друзям-помішникам, організаторам Товариства, що вони, взявшись за трудну справу організації наукових студій про Україну у Франції, протягом року поставили її на остільки певний шлях, що за її будучність можна бути вже цілком спокійними.

НЕКРОЛОГ

† Микола Діденко. Народився покійний 6 грудня 1881 року в селі Варварівці на Київщині.

З початку революції в 1917 році приймав Діденко активну участь у визвольній українській боротьбі. Під час першого відступу української армії й уряду в 1918 році був покійний в складі бригади Натієва, яко машиніст.

Після гетьманського перевороту брав він активну участь в таємній роботі, а потім і в збройних виступах проти гетьмансько-російських військ. Особливо відзначити треба його висуп в кінці листопада 1918 року в Києві перед зайняттям його республіканськими українськими військами на

Микола Діденко
(† 14 червня 1932 року).

чолі з Гельовним Отаманом С. Петлюрою. Діденко тоді отримав був від Головного Отамана завдання пробратися до Києва й захопити або знищити гетьманський бронепотяг.

Пробрався Діденко до Києва вночі і порозумівшись зі своїми товаришами рішив захопити бронепотяг і перевести його до своїх військ. Рано, перед тим, як потяг мав вирушити на фронт проти республіканської армії, Діденко прийшов на бронепотяг і, заявившись машиністом для зміни, змінив гетьманського машиніста і відразу, поки не було зауважено його намір, повним ходом вирушив в бік розташованого республіканських військ. Начальник станції, який не давав наказу для від'їзду, запідозрив щось не ладне і наказав стрільцям не випускати бронепотягу, а направити його на сліпу лінію. На цій лінії стояв ще один запасовий броневик. Зауваживши, що його не випускають їхати з Києва, Діденко, рішив знищити обидва бронепотяги відразу, дав бронепо-

тягу повний ход, а сам зіскочив з паротяга. Обидва бронепотяги від сильного удару було цілковито знищено. Після знищення бронепотягів значно легше вже було українським військам зайняти Київ. По вступі до Києва Діденка було призначено комісаром Київського депа.

В році 1919 Діденко працював у запілля, маючи спеціальне завдання від української влади.

В році 1920 при останнім відступі української армії з Києва, Діденко відступив разом з нею, залишивши на Україні дружину і трьох дітей, бо Україна йому була по-над усе.

По переході польського кордону, 10-го листопаду 1920 року, працював Діденко при штабі Тютюнника і перебував увесь час з повстанцями проти большевиків. Після повстання 1921 року, 20 грудня прибув Діденко до табору в Каліші, відкиля отримав відпустку 21. VI. 1922 і поїхав на працю на ст. Івацевичі на Гродненщині.

15. V. 1924 в'н виїхав на працю до Франції, де працював спочатку в Кнотанжі до 1929 року, а потім, від 20. VI. 1929 — в українській технічній бригаді на паротягобудівельному заводі *Cogret, Louvet & Co* під Парижем.

Покійний увесь час на чужині займався між французами українською національною пропагандою і кожний француз, який його знав, знав також все про Україну, і ніхто на заводі ніколи українця не називав росіянином, бо всі знають, що українці це окремий нарід.

Спи ж, козаче і дорогий друже, спокійно. Ти в міру сил своїх працював для України і вона не забуде і твоїх скромних заслуг.

К. Хоменко.

Бібліографія

Д. Дорошенко — «Історія України» 1917-1923 рр. т. I. Доби Центральної Ради». Ужгород, 1932. Накладом д-ра Осипа Цюпки.

В добу економічної кризи, коли тільки й чути що про скоро-

чення видатків навіть на найпекучіші наші культурні потреби, п. д-р Осип Цюпка несподівано зробив нам не аби-який дарунок. Він видав працю проф. Д. Дорошенка — «Історія України т. I».

Чи емігрантська скрута, чи інші які причини примусили автора випустити у світ цей I том уже після того, як було видано т. II, але ця обставина певно лише спричинилась до підвищення інтересу до книжки, яка з'явилася у світ з порушенням усталеного і звиклого нам усім порядку.

Зовнішній вигляд книжки, що має 437 стор., скромний. Прикрашує її велика кількість ілюстрацій — переважно портретів визначних діячів доби Центральної Ради.

Книжка читється з надзвичайно великим інтересом. Авторів пошестило освітлити події доби Центральної Ради так яскраво, що у свідка тих подій, коли в н читася книжку, виринають із пам'яті та поновлюються в ній усі картини минулого і в'н реагує на зміст книжки серцем, почуттям.

Проф. Д. Дорошенко каже у передмові: «як свідок і близький учасник подій, я не міг писати про них холодно, безсторонне... Тому то і захоплює читача його праця».

Отже відсутність «холоду» є одна з ознак цього твору. Але майбутній історик зуміє звільнити факти від оболони почуття, симпатій автора і використати ті факти для своєї цілком об'єктивної праці. Для історика почуття не будуть перешкодою, а для читача вони є навпаки дуже вітаною прикметою книжки, яка тим має цінність не лише для учених, а і для ширших кол інтелігенції.

Проф. Д. Дорошенко зібрав у своїй книжці дуже багато не відомих, або мало відомих ширшим колам громадянства фактів, які, можливо й забулися б.

Є, звісно, в книзі і певні прогалини; трудно оминати при такій роботі і в таких умовах і де-яких помилок; не з усім у викладі автора можна погодитися. Можна побажати, щоб поява цієї книжки,

такої багатой на фактичний матеріал, призвела і інших учасників тих історичних подій, не згодних з тим або другим поглядом автора, поробити з свого становища додатки, поправки та освітити по своєму недавнє наше минуле*).

Автор освітлив і становище України та цілої української національної справи під час війни. Цією частиною книжки напевно прислужиться ознайомленню тих українців, які в ті часи були мало національно свідомими громадянами, з причинами багатьох явищ, які їм і тепер ще здаються мало зрозумілими чи навіть дивовижними. Зокрема ці громадяне знайдуть і відповідь на питання: чому Україна на другий день по революції не проголосила свою незалежність.

Праця проф. Д. Дорошенка без сумніву є дуже цінним нашим національним придбаням. Вдячний йому громадянин не тільки мусить прочитати, а й купити цю книжку. Цим він подякує і видавцеві за його несподіваний дарунок та допоможе в дальшій його користній праці.

Х. К.
— «Гуртуймося». Неперіодичний журнал військово-громадської думки під редакцією В. Филоновича та М. Битинського.

Вийшов з друку журнал «Гуртуймося», число IX. Це число присвячено 15 річниці відродження української армії і тому переважну кількість статей написано на цю тему.

На першій сторінці вміщено наказ по Головній Команді Військ УНР за підписом Головного Отамана Андрія Лівича та міністра військових справ ген. - хор. В. Сальського. Наказ закликає вояків до витривалости, до єднання

* До цього нам може ще доведеться повернутися. Ред.

та до повної віри в нашу остаточну перемогу.

Уміщено низку ювілейних статей: ген. Сальський — 22 травня 1932 року, ген. Шандрук — Армія УНР та її боротьба за державність, ген. Куш — До 15 річниці, сотн. Шевченко — До 15 річниці української армії, сотн. Битинський — Українське вояцтво на культурно-освітньому фронті, підп. Прохода — Як Симон Петлюра став вождем української армії.

Крім цього вміщено кілька статей на загально-військові теми: підп. Филонович — Бій за Житомир, полк. Порохівський — Знищення большевиками американської місї, сотн. Корніїв — «13» (з оповідання повстанця), М. Битинський — Військові відзнаки української національної армії та інші.

Журнал, чепурно виданий, з кількома фотографіями, дуже цікавий змістом та є поважним вкладом в нашу військово-історичну літературу. Рекомендуємо всім військовим і не-військовим прочитати його.

На останку ми можемо сказати, що добре знаємо, як тяжко при сучасних обставинах видати журнал, а тому за цей цінний подарунок в 15 річницю відродження української армії військова еміграція мусить широко подякувати редакторам і співробітникам «Гуртуймося».

Чернявський.

Дістаю і переписую які завгодно ноти — хорові, для піаніно, і струнних інструментів, світські й духовні, окремі партії і партитури.

Замовлення адресувати на адресу редакції «Тризуба» для п. Павлюка.

Зміст.

Париж, неділя, 3 липня 1932 року — ст. 2. * * * — ст. 2. К. Ніко. Листи до земляків, X — ст. 3. В. Є. Українці в Альпах — ст. 7. К. Х. Всеукраїнський Конгрес Інженерів у Львові — ст. 9. Похорон Модеста Левницького — ст. 11. В. С. З життя й політики — ст. 14. Observator. З міжнародного життя — ст. 16. Хроніка. З життя української еміграції: у Франції — ст. 20. У Польщі — ст. 24. У Чехословаччині — ст. 25. У Німеччині — ст. 27. В Комітеті Франс - Оріан — ст. 27. Нарада представників православних парафій у Парижі — ст. 27. У Французькому Товаристві Українознавства — ст. 27. Микола Діденко (некролог) — ст. 28. Бібліографія — ст. 29.

9-ий черговий З'їзд Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції

має відбутися 16-17 липня в м. Шалеті (18, rue Lavoisier, Vésines à Chalette).

Намічено слідуєчий порядок для засідань з'їзду:

1) Відкриття з'їзду, 2) Обрання Мандатної Комісії, 3) Доклад Мандатної Комісії, 4) Обрання президії з'їзду, 5) Привітання, 6) Прийняття та виключення членів Союзу, 7) Доклади з місць, 8) Доклади Ген. Ради та Контрольної Комісії, 9) Демісія Ген. Ради та Контр. Комісії, 10) Обрання нової Ген. Ради та Контр. Комісії, 11) Біжучі справи, 12) Закриття з'їзду.

Ген. Рада ласкаво прохає всі організації Союзу заздалегідь повідомити секретаріат Ген. Ради ким і кількома делегатами буде репрезентована кожна організація на з'їзді. В разі неможливості вислання на з'їзд делегатів, прохається подати мотиви, на підставі яких організація не висилає своїх делегатів.

Кожна організація репрезентується одним делегатом від десятка своїх членів (так: від 20 членів — 2 делегати, від 30 — три делегати і т. д.), та також і не повного десятка (від 6-7-8-9 членів — 1 делегат, від 16-17-18-19 — два делегати, від 26-27-28-29 членів три делегати і т. д.).

Делегати мусять пред'явити Мандатній Комісії з'їзду мандати-посвідки про їх делегування на з'їзд від своїх організацій з додатками списків членів організацій.

З огляду на важливість справ, які будуть порушені на цьогорічному з'їзді Союзу, прохається членів Союзу прикласти всіх зусиль, щоби їх організації були заступлені делегатами на з'їзді.

Категорично прохається п. п. делегатів виготовувати свої доклади для з'їзду в писемній формі; вони після їх виголошення мусять бути негайно передані президії з'їзду.

На покриття видатків по з'їзду побірається з кожного члена Союзу по два франка. Проситься Ради організацій ці гроші зібрати ще до з'їзду і переслати скарбниці Ген. Ради Союзу.

Генеральна Рада Союзу У. Е. О. у Франції

10-го травня 1932 р. Париж.

Рада Української Бібліотеки ім. С. Петлюри в Парижі прохає вс.х осіб та організації, які перевели збірку на Бібліотеку, надіслати гроші на ім'я п. бібліотекаря. Потреба в готівці цього року дуже велика.

На підставі § 48 Статуту скликається VIII-й черговий делегатський з'їзд членів Спілки на 10 годину рано 6 липня 1932 року в Українській Станиці при м. Каліші.

Делегати на з'їзд вибираються з числа членів Спілки, один від трьох виборців.

Примітка: На підставі § 37 Статуту член Спілки, який має на 1. VII. 1932 року трьохмісячну залежність членського вносу, не може бути обраним на делегата, як рівнож не може брати участі у виборі делегатів.

Делегатські мандати (уповноваження) підписують інваліди, що обирали делегата і підписи останніх засвідчуються на мандаті Правлінням Спілки або іншими організаціями, чи представниками польської влади, з приложенням круглої печатки.

Програма з'їзду: 1) Відкриття з'їзду, 2) Обрання Мандатної Комісії і перевірка мандатів, 3) Обрання Президії з'їзду, 4) Зачитання протоколу VII-го делегатського з'їзду 14. VII. 1930 року, 5) Звіт про діяльність правління Спілки за час від VII-го з'їзду, 6) Звіт скарбника правління Спілки, 8) Доповідь Резізівної Комісії, 9) Затвердження кошторису на наступний р.к., 10) Вибори репрезентативно-виконавчих органів Спілки, 12) Закриття з'їзду.

м. Каліш, 11 червня 1932 року.

Правління Української Спілки Восних Інвалідів.

У суботу 9-го липня б. р. в помешканні редакції «Тризуба» мають відбутися загальні збори Української Громади в Парижі.

П'ятнадцятденний: 1. Затвердження протоколу минулих загальних зборів, 2. Прийняття і виключення членів Громади, 3. Звідолення Ради Громади, 4. Обрання делегатів на IX-й з'їзд Союзу 16-17. VII. 32., 5. Біжучі справи.

Початок зборів о 20 год. 30 хв. В разі неповного кворума збори відбудуться о 21 годині при всякій кількості присутніх.

Рада Громади.

Вийшли з друку портрети - гравюри гетьмана І. Мазепи і Вашингтона, роботи маляра Петра Холодного (молодшого).

Ця на у Франції з пересилькою 3 франки. Набувати в книгарні «Тризуба».

**Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.**

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.

Редагує — Комітет.

Адміністратор: Іл. Косенко

Le Gérant: M-me Perdizet.

Imp. de Navarre, 5, r. des Gobelins, Paris (XIIIe)